

Průzkumy ložisek zlata v české krajině

Proč a jak můžeme pomoci postiženým obcím

Několik důlních společností požádalo o povolení k prospekci několika ložisek zlata. Postižené obce se masově postavily proti. Právnem. Česká republika už jednou podobný plán před patnácti lety zamítla. Měli bychom to udělat opět. Těžba zlata by proměnila život místních lidí, poškodila naši krajinu a vyrobila statisíce tun toxického odpadu. Hnutí DUHA proto podporuje dotčené obce a místní občanská sdružení.

Kam prospektoři míří

Prospektoři během uplynulých tří let podali celkem 13 žádostí o povolení průzkumu (viz tabulka). V některých případech ovšem více firem žádá o licenci na stejné místo. Nejvíce horká jsou asi čtyři z nich: Mokrsko u slapské

přehrady, Vacíkov (Petráčkova hora) na úpatí Brd, Kašperské Hory na Šumavě a Zlaté Hory v Jeseníkách. Ale velkou pozornost zaslouží také ostatní návrhy a postižené obce.

První kolo v 90. letech

Podobný spor probíhal už v devadesátých letech. Ministerstvo hospodářství tehdy vydalo povolení k prospekci na šestnácti místech, včetně Kašperských Hor.¹ Ale proti plánům důlních společností se postavili starostové, místní lidé, ekologické organizace i široká veřejnost. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) už tehdy smetlo žádost o průzkumnou licenci na středočeské ložisko Mokrsko a povolení na Rožmitálsko, jehož součástí byla také Petráčkova hora, po několika letech zrušilo coby zmatečné.²

Žádosti o licence na průzkum ložisek zlata: kdo, kdy či kde žádá a co udělalo MŽP

Průzkumné území	Kraj	Firma	Rozloha	Co se stalo se žádostí
Zlaté Hory – Západ III	Olomoucký	Potamon GTS	0,59 km ²	MŽP spojilo do jednoho správního řízení s následujícími dvěma a zamítlo je 6. prosince 2013; Potamon podal rozklad.
Zlaté Hory – Západ	Olomoucký	Stanislav Staněk, Zl. Hory	4,35 km ²	MŽP zamítlo 6. prosince 2013; žadatel podal rozklad.
Zlaté Hory – Příčná	Olomoucký	Cukmantel	0,43 km ²	MŽP zamítlo 6. prosince 2013; Cukmantel podal rozklad.
Kašperské Hory	Plzeňský	Potamon GTS	3,28 km ²	MŽP zamítlo 6. prosince 2013; Potamon podal rozklad.
Hartmanice	Plzeňský	Potamon GTS	15,89 km ²	MŽP zamítlo 5. listopadu 2013; Potamon podal rozklad.
Roudný	Středočeský	Delta Bohemia	1,74 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Roudný	Středočeský	Geomin družstvo	3,20 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Vacíkov	Středočeský	Golden Pet	2,30 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Vacíkov	Středočeský	Potamon GTS	2,14 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Příčovy	Středočeský	Agate Bay	2,00 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Voltýřov	Středočeský	Geomin družstvo	2,60 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.
Prostřední Lhota	Středočeský	Agate Bay	0,96 km ²	Firma žádost stáhla.
Mokrsko	Středočeský	Astur Bohemia	1,89 km ²	MŽP dosud nerozhodlo.

Zdroj: Ministerstvo životního prostředí, leden 2014

Kašperské Hory: hořká zkušenost

Část průzkumných prací nicméně tehdy proběhla v Kašperských Horách. Byla to hodně špatná zkušenost pro město i pro stát. TVX systematicky porušovala předpisy i platná povolení:³

- Při průzkumných vrtech opakovaně unikaly kaly i ropné látky.
- Firma poškodila vegetaci ve dvou přírodních rezervacích a porušovala hygienické normy hluku.

- Vybuodovala několik černých staveb a ilegálně prováděla vrtné práce, ke kterým neměla povolení.
- Ke svému podnikání používala cizí pozemky, ačkoli neměla souhlas majitele.
- Ignorovala rozhodnutí českého soudu či podmínky úředních rozhodnutí.

TVX kvůli protiprávní činnosti dostala dvě pokuty a nakonec jí v prosinci 1998 stát licenci k průzkumu prostě odebral. Firma si navíc najala profesionální agenturu, která několik let vedla kampaň proti radnici a proti starostovi.⁴

Těžba zlata

Přinejmenším některá z rudných ložisek, o která se prospektoři zajímají, jsou už více než čtvrt století v hrubých rysech prozkoumána. Proto máme přibližné informace o tom, jak by případná těžba vypadala.

• Proměna krajiny

Dobývání zlaté rudy by probíhalo ve velkém povrchovém dole (Mokrsko, Petráčková hora) nebo z podzemní štoly (Kašperské Hory, Zlaté Hory). Těžební společnost by rubala miliony tun horniny, dopravovala ji na povrch, tam ji rozemílala na velmi jemný prášek, z něj získávala zlato a zbytek (tedy jakési jemné bahno) ukládala v obří nádrži, takzvaném odkališti. K získání tří gramů zlata potřebného pro výrobu jediného snubního prstenu například v Mokrsku bylo potřeba vytěžit zhruba 2,5 tuny horniny.⁵

Velký povrchový důl a obří nádrže samozřejmě zaberou velkou plochu, a tím promění okolní krajinu a život v okolních obcích. Těžba v Mokrsku by znamenala vystěhovat a zbourat celou vesnici a na místě jí a sousedního kopce vyrubat 200 metrů hlubokou jámu o rozloze 24 hektarů.⁵ Kromě toho by v sousedství vznikla odkaliště a zpracovatelský závod, které zaberou další dva čtvereční kilometry.⁵ V Kašperských Horách by odkaliště zabralo jedno ze šumavských údolíček blízko hradu, kam celé léto jezdí davy turistů. Dobývání zlata u Vacíkova by ve velkou jámu proměnilo Petráčkovu horu.

• Arzenový prach a toxické odpady

Zlatá ložiska často obsahují také velké množství arzenopyritu. Rozemletá hornina proto obsahuje velké množství arzenu, který se při těžbě z hlubin země dostane na povrch. Většina skončí v odpadu: odkaliště v Mokrsku by nebylo prakticky nic jiného než obří nádrž se statisíci tun toxického bahna dva kilometry nad slapskou přehradní nádrží. Případná havárie by mohla postihnout rekreační oblast a vodárenský tok Vltavy.

Navíc se arzen v toxické formě do okolí šíří v prachu a uvolňuje se při zvětrávání horniny. Půda blízko dolů na zlato je mnohem více kontaminována arzenem než jinde.⁶

• Kyanidové loužení

K extrakci zlatého kovu z rudy se většinou používá nespolehlivá a riziková technologie kyanidového loužení. Pravidelně na ní dochází k haváriím. Únik na rumunském dole Baia Mare, při kterém z odkaliště vyteklo 100 000 kubíků toxického odpadu včetně asi 1000 tun kyanidů⁷, vytrávil stovky kilometrů řek v Rumunsku, Maďarsku a Srbsku. Uhynulo 1240 tun ryb⁸, vydry i jiná vzácná zvířata a na šest měsíců bylo zakázáno rybaření⁹. Ale to není výjimečný případ. Ke kyanidovým haváriím došlo také v USA, Guayaně, Jihoafrické republice, Kyrgyzstánu a jiných zemích.¹⁰

Hnutí DUHA proto před čtrnácti lety navrhlo a pomohlo prosadit paragraf horního zákona, který zakazuje u nás používat při těžbě rud nebezpečné kyanidové loužení. Sněmovna jej tehdy schválila drtivou většinou: pro hlasovalo 141 poslanců a proti bylo jen 29. Shodná legislativa platí také v Německu, Maďarsku i dalších zemích. Vylučuje však jen jednu, extrémně riskantní technologii – nebrání však těžbě úplně. TVX v roce 1996 zjistila, že v Kašperských Horách by dokázala zlato těžit i bez kyanidu.¹¹

Průzkum chce být první fází těžby

Geologický průzkum je bezesporu prvním krokem k těžbě. Těžební společnost k žádostem o jeho povolení samozřejmě nemotivuje nic jiného než potenciální možnost dobývat ložisko. Nedělají to proto, aby napomohly vědeckému poznání českých přírodních zdrojů. Investují do nákladného průzkumu, protože bude-li mít kladné výsledky, budou chtít těžit.

Není to nic konspirativního ani nepatřičného. Průzkumné práce představují naprosto přirozenou, nutnou a naprosto legitimní součást činnosti těžebních firem – a jako takové je potřeba je posuzovat. Pokud stát rozhoduje, jestli povolí průzkum, může a měl by přitom brát v úvahu, jestli v případě kladného výsledku chce souhlasit také s otevřením dolu. Pokud ne, není sebemenší důvod, aby průzkum povoloval.

Právě naopak: s každým milionem korun investovaným do geologického průzkumu stoupá odhodlání důlní společnosti získat povolení k těžbě. Souhlasem by stát ve firmách vyvolal zbytečné naděje, že dostanou zelenou i napodruhé. Pokud by je stát posléze nevyplnil, budou mít silnou motivaci k arbitrážím.

Dvojnásob to platí v případech, jako jsou Kašperské Hory nebo Mokrsko, kde průzkum slouží už jen k ověření detailních údajů o dobře známém ložisku. Ministr životního prostředí Jiří Skalický v roce 1997 zamítlo průzkumu v Mokrsku s tím, že „*průzkumné práce... již byly provedeny v dostatečné míře... Podrobnější průzkum na úroveň prozkoumaných zásob by již byl přípravou ložiska na těžbu.*“¹²

Surovinová politika státu

Zlato a další rudy u nás patří státu – těžební společnosti je dobývají se souhlasem majitele, výměnou za (velmi malý) podíl na zisku.

Český stát řadu let jasně říká, že nemá žádný zájem na prospekci a těžbě svých ložisek zlata:

- MŽP ve zprávě pro vládu v prosinci 1997 napsalo, že „*těžba zlata v současnosti není v zájmu státu.*“¹³
- Platná Surovinová politika z roku 1999 za cíl výslovně označila „*zabezpečit ochranu zásob ložisek zlata a ponechat je jako rezervu pro případné ekologicky příznivé využití budoucími generacemi.*“¹⁴
- Programové prohlášení nové vlády výslovně říká: „*Vláda neumožní další průzkum a následnou těžbu zlata ani pokračování průzkumu a následnou těžbu břidlicových plynů na území České republiky.*“
- Proti průzkumu zlatých ložisek se postavili rovněž politici TOP09 a KSČM, takže se vláda shoduje s opozicí.

Co může udělat stát

Stát by měl podpořit postižené obce a tisíce místních lidí, kteří chtějí hájit své zdraví či svoji krajinu před důlními společnostmi. Může udělat několik konkrétních věcí:

- **Konec s průzkumy:** MŽP by mělo s konečnou platností zamítnout všechny zbývající žádosti o povolení průzkumů.
- **Surovinová politika:** Vláda by měla v nové surovinové politice výslovně potvrdit, že stát nesouhlasí a nemá zájem o prospekci či těžbu zlata.

- **Zákaz kyanidů:** Vláda by měla v surovinové politice a hlavně při případné novele horního zákona výslovně potvrdit také zákaz kyanidového loužení.
- **Vyvlastňování v horním zákoně:** Případná novela horního zákona by měla potvrdit, že nebude možné vyvlastňovat přinejmenším domy a zahrady kvůli těžbě zlata. Případné vyvlastňování, pokud na něj stát vůbec přistoupí, by se mělo omezit jen na pozemky mimo takzvané zastavěné území měst a obcí. MPO totiž předloni přišlo s návrhem, aby zlato bylo prohlášeno za strategickou surovinu, kvůli jejíž těžbě bude možné vyvlastnit soukromé pozemky.
- **Reforma odpisů zásob v horním zákoně:** Společnost Bohemia důlní je pořád ještě formálním držitelem ložiska a chráněného ložiskového území (tj. stavební uzávěry) v Kašperských Horách. Pokud by se stát rozhodl zásoby svého vlastního zlata, které nechce těžit, v souladu se svou vlastní surovinovou politikou odepsat, těžební společnost mu podle horního zákona musí vydat potřebné podklady. Ale v zákoně nejsou žádné lhůty ani sankce pro případ, kdyby firma požadavek státu bojkotovala. A přesně to se už na řadě míst stalo: důlní společnosti svévolně porušují zákon a léta odmítají vydat dokumentaci k ložisku, které patří státu. Stát by proto měl do horního zákona doplnit lhůty a sankce.

Prameny

1. Průzkumy ložisek zlata v České republice, Hnutí DUHA, Praha 1997 (www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/ypo3/Pruzkum_zlata_v_CR.pdf)
2. Průzkum zlata na Rožmitálsku: základní informace, Hnutí DUHA, Praha 1997 (www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2014/02/zlato_rozmitalsko.pdf)
3. Nelegální aktivity TVX Bohemia důlní v průzkumném území Kašperské Hory v letech 1994–1999: potenciál a limity aplikace § 21 zákona o geologických pracích, Hnutí DUHA, Brno 1999

4. Pravdu a nic než pravdu: omyly společnosti TVX Bohemia důlní, Hnutí DUHA, Praha 1999 (www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2014/02/tvx_omyly.pdf)
5. Potenciální těžba zlata na ložisku Mokrsko – západ: základní informace, Hnutí DUHA, Praha 1996 (http://www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2014/02/zlato_mokrsko.pdf)
6. Wang, S., et Mulligan, C.N. (2006): Occurrence of arsenic contamination in Canada: sources, behavior and distribution, Science of the Total Environment 366: 701–721
7. Soldán, P., Pavonič, M., Bouček, J., et Kokeš, J. (2001): Baia Mare accident – brief ecotoxicological report of Czech experts, Ecotoxicology and Environmental Safety 49: 255–261
8. The cyanide spill at Baia Mare, Romania: before, during and after, Regional Environment Center for Central and Eastern Europe, Szentendre 2000
9. Report of the International Task Force for Assessing the Baia Mare Accident, International Task Force for Assessing the Baia Mare Accident 2000
10. Podrobnosti: Kyanidové loužení při těžbě zlata a toxické havárie, Hnutí DUHA, Brno 2000 (www.hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2012/09/kyanidove_louzeni_zlata.pdf)
11. Martínek, K.: Technologie těžby a zpracování zlaté rudy, in: Schejbal, C. (ed.): Lidská společnost a nerostné surovinové zdroje: Region Kašperských Hor. Sborník přednášek ze semináře konaného 24. 9. 1997 v Kašperských Horách, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Ostrava 1997
12. MŽP: rozhodnutí č.j. M/564/97 SRK/74/P-524/97, 28. 2. 1997
13. Zpráva o průzkumu ložisek zlata v ČR a o možnostech jeho těžby: zpráva pro poradu ministrů, MŽP, Praha 1997
14. Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů, MPO/MŽP, Praha 1999, str. 24

Vydalo Hnutí DUHA, únor 2014

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

A › Údolní 33, 602 00 Brno
T › 545 214 431
F › 245 214 428
E › info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme rozhábat politiky a úřady, jednáme s firmami a pomáháme domácnostem. Našich výsledků bychom nedosáhli bez podpory tisíců lidí, jako jste vy.